

УДК 027

Н. П. ПАСМОР

**МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

Висвітлюються питання моделювання бібліотечно-інформаційного забезпечення самостійної роботи студентів юридичних вузів.

Участь бібліотеки вищого навчального закладу (ВНЗ) у підготовці кваліфікованих та ініціативних фахівців потребує опрацювання нової ефективно-ї стратегії соціально-комунікативної діяльності бібліотеки.

Важливий елемент означеної стратегії – моделювання бібліотечно-інформаційного забезпечення самостійної роботи студентів (СРС). Слід зазначити, що модельний підхід є досить розповсюдженим у бібліотекознавстві і використовується як моделювання бібліотеки в цілому, так і окремих складових частин та бібліотечних процесів.

Аналіз теоретичних засад моделювання бібліотечних процесів у конкретній бібліотеці, мережі та системі бібліотек, розроблених у працях В. О. Ільганаєвої, М. С. Слободяника, К. В. Тараканова, дозволив зробити, на наш погляд, правильний вибір щодо типів, видів, способів та методик моделювання, інструментарію побудови моделі бібліотечно-інформаційного забезпечення самостійної роботи і самоосвіти.

Узагальнюючи прийняті у бібліотекознавстві принципи моделювання (зокрема запропоновані Ю. М. Столяровим та Н. І. Тюліною), включимо до даної моделі такі елементи як документ, абонент (користувач), матеріально-технічну базу бібліотеки, прямі та зворотні зв'язки між ними і зовнішнім середовищем, що дозволить репрезентувати бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів як цілісну систему.

Обов'язковими компонентами даної системи є обробка інформації, проектування систем доступу до інформації, оцінка користувачів. Кожен з цих компонентів характеризується такими показниками: мета діяльності бібліотеки, основні ресурси, штати і експерти, рівень підготовки, результати діяльності. Усі параметри моделі мають багатосторонні внутрішні та двосторонні зовнішні зв'язки, яскраво виражену прогнозову орієнтацію [3, с. 54].

Головною метою створення оптимальної моделі бібліотечно-інформаційного забезпечення СРС у процесі навчання є сприяння бібліотечними засобами підвищенню рівня підготовки фахівців через краще засвоєння певної суми знань і формування вміння самостійно добувати і поновлювати ці знання. Отже, одним із факторів бібліотечного моделювання є саме СРС, її типи та види, місце в навчально-виховному процесі ВНЗ.

Навчально-виховний процес у ВНЗ поділяється на аудиторний та позааудиторний, тому бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної

роботи студентів за його місцем у навчальному процесі теж можна умовно поділити на аудиторне та позааудиторне.

За обов'язковістю самостійності можна виділити три групи СРС: обов'язкову, бажану, добровільну.

За видами діяльності самоосвітню роботу студента можна поділити на навчально-пізнавальну і професійну; за рівнем – низьку, середню, високу.

Отже, при моделюванні бібліотечно-інформаційного забезпечення СРС доцільно класифікувати за такими ознаками: 1) видами діяльності для набуття знань; 2) ступенем самостійної роботи студента; 3) місцем у навчальному процесі; 4) обов'язковістю самостійності; 5) виявленням у формах навчання.

Такий комплексний підхід зумовлений місцем і роллю бібліотеки, викладачів, студентів у структурній організації бібліотечно-інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу ВНЗ (рис. 1).

Рис. 1. Схема інформаційного забезпечення навчального процесу

Кожен з учасників характеризується своїми особливостями щодо місця і ролі в навчально-виховному процесі. Беруть участь у розробці навчальних програм і підручників нового покоління, виховують у студентів аналітичне мислення та навички пошуку нестандартних рішень у процесі навчання, допомагають педагогам в освітньому процесі, створюють оптимальні умови для одержання інформації. Ці завдання вирішуються в бібліотеці через:

- ефективне комплектування документних фондів (ДФ) традиційними та електронними джерелами інформації;
- оперативне надання інформаційних послуг для виконання студентами навчально-дослідницького завдання;
- надання ґрунтовної та індивідуальної інформації користувачам про нові надходження;
- заохочення до активної роботи студентів із джерелами інформації з метою використання їх у навчанні та самоосвіті.

Студентська читацька аудиторія характеризується постійним інформаційним попитом відповідно до освіти та самонавчання. Професорсько-викладацький склад може висувати певні вимоги до роботи бібліотеки ВНЗ та сприяти ефективному документопостачанню, а також спонукати студентів до роботи в інформаційному середовищі бібліотеки. Такі зв'язки між бібліотекою та професорсько-викладацьким складом є основою творчих, партнерських взаємовідносин між ними.

Наступний етап моделювання стосується процесу формування бібліотечних ресурсів для їх використання у навчальному процесі. Відповідно до сучасних досліджень в галузі бібліотекознавства можна виділити три рівня бібліотечно-інформаційного забезпечення самостійної роботи студентів: документальний, інформаційний, когнітивний [3, с. 44].

Документ (у різних формах), як зафіксоване знання, семантичною інформацією стає у системі соціальних координат людини. Інформація, як об'єктивне знання, у вигляді повідомлень. Когнітивні системи – «знання у чистому вигляді» – це лінгвістичні структури, що передають механізм та зміст колективного та індивідуального інтелекту [1], тобто бібліотека, як елемент системи соціальних комунікацій є складною структурою, що поєднує всі рівні функціонування зовнішньої пам'яті людського інтелекту, та різноманітні підсистеми фіксації та перетворення людського знання (рис. 2).

Посилення когнітивної складової у документно-інформативному забезпеченні СРС створює умови для формування на її основі інформаційного потенціалу потужної системи, яка сприяє становленню у майбутніх фахівців, зокрема юристів, наукового світогляду, досконалого знання базових правових категорій і норм права, нормативно-правових актів і вміння визначити правову природу суспільних явищ, набуттю навичок практичного застосування здобутих знань у своїй майбутній професійній діяльності.

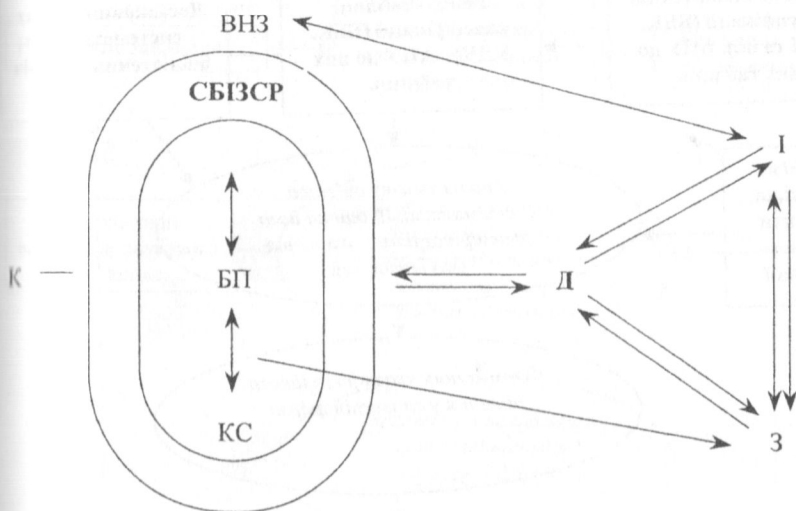

Рис.2.. Модель формування бібліотечних ресурсів

ВНЗ – вищий навчальний заклад;

СБІЗСР – сфера бібліотечно-інформаційного забезпечення самостійної роботи студентів;

ІС – інформаційна система; БР – бібліотечні ресурси;

Д – документ; І – інформація; З – знання;

КС – когнітивна система; К – користувач

У процесі документалізації знання первинно створюється текст, який стає документом, потрапляючи у сферу бібліотечно-інформаційного забезпечення СРС та набуває необхідної форми (книга, стаття, препринт, монографія, відеокасета тощо). Для орієнтації та полегшення доступу користувачів, передачі та накопичення знання створюється цілісна галузева інформаційна бібліотечна система (ІБС), яка основана на переробці документів (текстів), їх аналізі, структуруванні змісту, багатоаспектному індексуванні.

Це можливо за умов наукової обробки документів, їх класифікації та перекодування через застосування електронних таблиць ББК, УДК, АПУ до них, довідкового апарату систематизації на основі аналізу змісту об'єкта систематизації, оцінки його класифікаційних ознак та особливостей; формування класифікаційного рішення у словесній формі; перетворення словесного класифікаційного рішення у класифікаційну формулу; створення каталожних карток електронного каталогу та ін. (рис. 3).

Рис. 3. Типова схема класифікації видання або його складової частини

Із використанням сучасних бібліотечних інформаційних технологій, впровадженням автоматизованих бібліотечних комплексів (АБК), створенням бібліотечних Web-сайтів, електронних каталогів, у яких кожне видання, стаття та інші документи класифіковані не тільки за традиційною системою, але й за іншими важливими аспектами та ознаками, а саме:

- ключовими словами на основі термінології, узгодженої з відповідними кафедрами ВНЗ;
- навчальними дисциплінами щодо профілю ВНЗ;
- науковими спеціальностями;
- темами, проблемами і т.ін.

Створення сучасної системи класифікації документів забезпечує оперативний, якісний, всебічний багатоаспектний пошук галузевої інформації для організації навчання, науково-дослідницької роботи і самоосвіти (рис. 4).

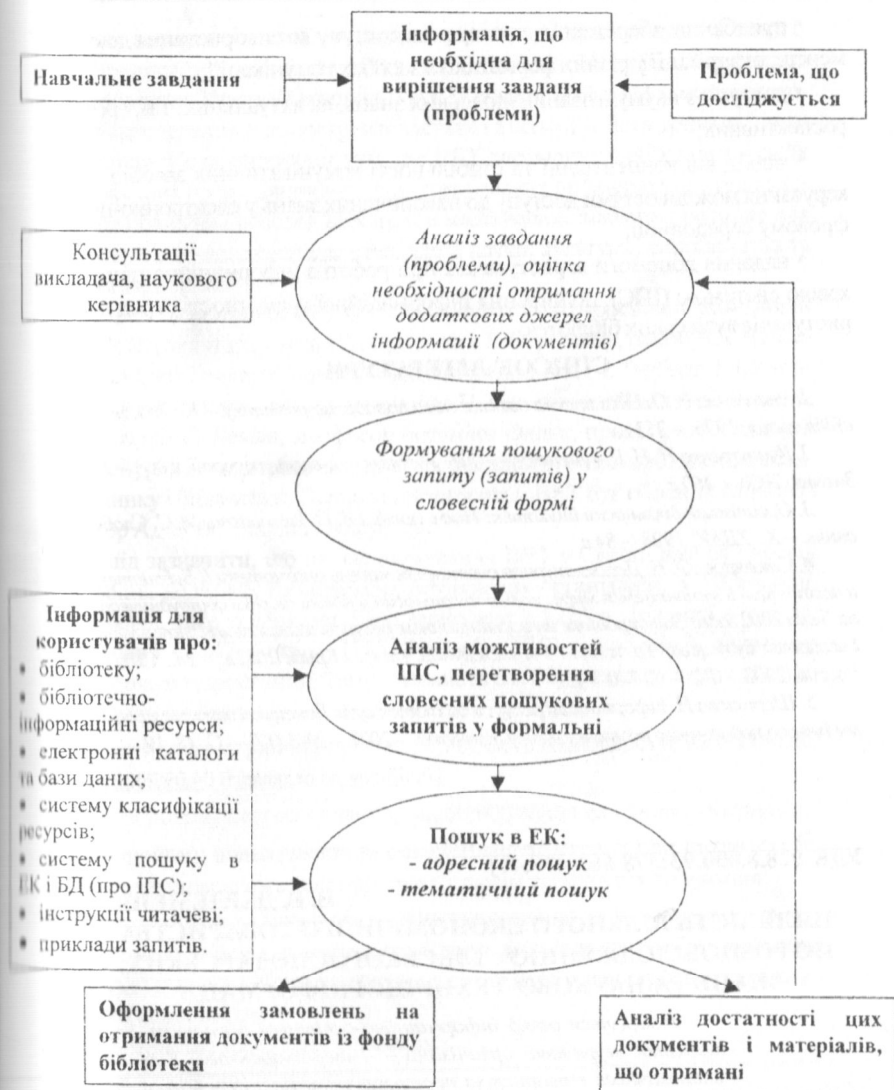

Рис. 4. Типова схема пошуку потрібних інформаційних джерел

Таким чином, використання модельного підходу до бібліотечно-інформаційного забезпечення СРС сприяє взаємодії бібліотеки з кафедрами вищого навчального закладу, її активну участь у навчальному, науковому, освітньому і самоосвітньому процесі та дозволяє визначити серед інших такі основні напрями діяльності бібліотеки:

- придбання, збереження, поширення доступу до використання документів, інформації у різних форматах та засобах комунікацій;
- доступ до акумульованих людських знань, як актуальних, так і ретроспективних;
- відхід від концентрації та стабільності комунікативних засобів до керування можливостями доступу до накопичених знань у електронно-цифровому середовищі;
- надання допомоги користувачам при роботі з інформаційно-пошуковою системою (ІПС), поширення інформаційної грамотності серед користувачів вузівських бібліотек.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ільганаєва В. О. *Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку*. – К.: Ред. жур. «Бібл. вісн.», 1996. – 253 с.
2. Кулинарук Н. Н. *Документоведение: Учебник*. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Знання, 2000. – 460 с.
3. *Організація діяльності бібліотек: Навч. посіб.* / В. О. Ільганаєва, М. С. Слободяник. – Х.: ХДАК, 1998. – 84 с.
4. Столяров Ю. Н. *Двухконтурная системная модель библиотеки // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества. Тема 2002 года: Электронные информационные ресурсы и социальная значимость библиотек будущего: Тр. конф. / 9-я междунар. конф. «Крым 2002»*. – М.: ГПНТБ России, 2002. – Т. 2. – С. 740–742.
5. Шершинева Л. *Інформаційні ресурси бібліотек вузів Донецької зони та проблеми їхнього подальшого розвитку // Бібл. планета*. – 2002. – № 3 (17). – С. 18–19.

Надійшла до редколегії 04.09.2002 р.

УДК 028.8.000.93:378.663(477.41)

В. В. ДЕРЛЕМЕНКО

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ТОВАРИСТВА ПО РОЗПОВСЮДЖЕННЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗНАНЬ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Подается обзор информационно-образовательной деятельности гражданской неурядової організації – (Імператорського) Вільного економічного товариства протягом усього періоду його функціонування (1765–1919 рр.). Розглянуто значний внесок товариства – прообразу сучасних академій аграрних наук – у справу розповсюдження сільськогосподарських знань на території нинішньої України.

Створення (Імператорського) Вільного економічного товариства (ВЕТ) було зумовлене необхідністю залучення широких верств населення до ви-